

ZPRÁVY

VÝPOČETNÍ TECHNIKA VE VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍM PROCESU A JEJÍ VÝZKUM VE STÁTNÍM PLÁNU BADATELSKÝCH PRACÍ V 6. PĚTILETCE

Skutečnost, že vědeckotechnická revoluce jako období budování vyspělé socialistické společnosti s sebou přináší přeměny ve výchovně vzdělávací soustavě a ve výchovně vzdělávacím procesu, není třeba dokazovat, protože dnes tuto skutečnost bezprostředně žijeme. Otázkou je, do jaké míry se na tvorbě a uspokojování uvedeného požadavku podílí nebo může podílet i výpočetní technika. Tuto složitou otázku má řešit hlavní úkol VIII-2-13 státního plánu badatelských prací na léta 1976—1980, který je nazván »Přeměny ve vzdělávání v období vědeckotechnické revoluce (výpočetní technika ve vzdělávacím procesu)« a je zařazen do VIII. státního programu »Socialistická společnost v období vědeckotechnické revoluce a v podmínkách třídně rozděleného světa«.

Uvedený hlavní úkol bezprostředně navazuje na hlavní úkol VIII-1-13 z let 1971 až 1975, v němž bylo dokázáno, že výchovně vzdělávací soustava jako každý jiný socialistickoekonomický systém má svou materiální základnu a že v období vědeckotechnické revoluce vstupuje do této základny technika. Vstupuje do ní jako prostředek, který zvyšuje efektivitu výchovně vzdělávací práce substitucí části živé práce učitele. Touto technikou byla zatím didaktická technika. Hlavní úkol VIII-2-13 má udělat v tomto směru další

krok vpřed. Má sledovat, kdy, v jaké podobě, do jaké míry, za jakých podmínek, s jakým pedagogickým efektem apod. bude moci do materiálně technické základny výchovně vzdělávacího procesu vstoupit výpočetní technika. Má rovněž odhalit, jaké nové obzory se tím otevrou procesu optimalizace a racionalizace výchovně vzdělávací práce.

Cílem úkolu není ovšem sledovat všechny tyto otázky v jejich podrobnostech a v jejich konkrétnosti. Jak vyplývá z faktu, že úkol byl zařazen do státního plánu badatelských prací, jeho posláním je spíše formulovat teoretická východiska aplikace výpočetní techniky v oblasti vzdělávání a vytvořit experimentální modely, na kterých by se tato teorie dala ověřit.

První obecná otázka, která se v této souvislosti vynořuje, je, zda je vůbec možná dělba práce mezi člověkem a strojem v tak specifických podmínkách, v jakých probíhá vyučování a učení. Lze vůbec živou práci učitele substituovat? A jestliže ano, nedojde tím ke kvalitativnímu zásahu do lidského učení, k jeho narušení nebo dokonce k jeho dehumanizaci?

Jak uvádí K. Marx v Předmluvě ke kritice politické ekonomie a na mnoha místech Kapitálu, dělba práce obecně a dělba práce mezi člověkem a strojem zvláště je

jedním z nejúčinnějších zdrojů zvyšování produktivity práce. Výuka je však v rozporu s tím dodnes z valné části založena pouze na tzv. živé práci, tj. na aktuální prováděcí činnosti jejího lidského nositele, ať už je to učitel nebo žák. Tato skutečnost se přitom přijímá jako něco samozřejmého, nezřídka dokonce jako něco, co je procesu vyučování a učení imanentní a s čím se nedá nic dělat. Důsledkem toho je, že vyučování i učení jsou dodnes svou produktivitou v podstatě na úrovni individuální rukodělné práce, tj. na úrovni lidské aktivity, jejíž produktivita je limitována limity jejího lidského subjektu. Učitel ani žák nemůže napsat na tabuli více, než dovoluje rychlost jeho psacích pohybů, nemůže si zapamatovat více poznatků najednou, než dovoluje kapacita jeho paměti atd.

A právě odtud pramení otázka, zda by se účinnost výchovně vzdělávacího procesu nedala zvýšit překonáním některých přirozených limitů individua jako účastníka výukové komunikace. Například tím, že všechny operace spojené s příjmem, zpracováním, uchováním a přenosem pedagogických informací a přesahující kapacitu člověka budou předány strojovému zařízení, které je k výkonu této funkce uzpůsobeno lépe než člověk.

Zkušenosti, které byly získány z využití audiovizuální a jiné didaktické techniky k zpracování pedagogických dat, poskytují důkazy o tom, že racionální dělba práce mezi člověkem a strojem je i v procesu vzdělávání v zásadě možná a že poskytuje vcelku tři výhody žádným jiným způsobem zatím nedosažitelné.

Především dovoluje zprostit učitele neproduktivní, mechanické a rutinní operace a uvolnit ho tím pro pedagogickou práci ve vlastním slova smyslu. Technika, která sama promítá obrazy, reprodukuje zvukové nahrávky, ovládá režimy třídy, zadává úkoly, kontroluje a statisticky zpracovává výsledky jejich řešení atd., šetří učiteli čas a umožňuje mu, aby se v době, která je vyhrazena vyučování, skutečně zabýval vlastním pedagogickým působením a ni-

koliv organizací jeho podmínek a předpokladů.

Uvedená dělba práce dovoluje dále posunout hranici kapacity řady smyslových, intelektových i prováděcích činností žáka. Tím se vytvářejí podmínky k tomu, aby žák věnoval čas vyhrazený učení skutečně učení a aby se přitom dozvídal více a byl celkově aktivnější a výkonnější. Film mu řekne v kratším čase více než slovní podání, televizní kamera mu přiblíží na dosah ruky mikroskopické procesy přímému pozorování zcela nedostupné, zpětnovazební komunikační okruh mu poskytne tolik kontrolních informací a v tak krátkých časových dimenzích, které jsou živému učiteli naprosto nedostupné, atd.

Konečně zmíněná dělba práce dovoluje uchovávat pedagogické působení v podobě zvukových a obrazových konzerv, čímž činí vyučování a učení téměř nezávislým na podmínkách a době, v nichž by měly proběhnout. Kazetová nahrávka může být reprodukována doma, ve škole, cestou do školy, v přírodě apod. Nehledě na to, že použití těchto konzerv zbavuje vyučování a učení do značné míry průměrnosti, protože nic nestojí v cestě tomu, aby takto uchována a později zprostředkována byla jen nejlepší zkušenost nejlepších učitelů.

Substituce živé práce ve výchovně vzdělávacím procesu tedy v principu možná je. Aspoň veškerá dosavadní zkušenost s využitím didaktické techniky to připouští. Výpočetní technika ve srovnání s audiovizuálními a jinými prostředky tento proces substituce nepochybně rozhojní o další možnosti a zdokonalí ho úměrně svým větším technickým možnostem.

V této souvislosti se vynořuje druhá základní teoretická otázka, kterou má hlavní úkol VIII-2-13 pomoci řešit, totiž otázka, co z živé práce učitele substituuovat a jak. Je to v podstatě otázka o modelování těchto psychologických procesů a jejich struktur, které tvoří operační bázi činností zvaných vyučování a učení.

V této oblasti je již zkušeností méně a není proto možno postupovat metodou je-

jich zobecňování. Řešitelé hlavního úkolu budou proto muset hledat odpověď na tuto otázku empirickou cestou a vytvořit několik experimentálních modelů substituce vhodných vyučovacích a učebních činností funkcemi výpočetní techniky. S tímto cílem budou na samočinném počítači modelovány některé vyhodnocovací práce související se zpracováním výsledků didaktických a psychodiagnostických testů, některé rozhodovací operace vyskytující se v procesu přímého řízení výuky, některé mnemické operace spojené s ukládáním a vyjímáním poznatků z paměti, některé produktivní procesy jako součást tvorby učebních úloh a jejich zadávání a konečně některé momenty řešení problémových pedagogických situací a hledání optimálních výukových strategií, asi tak, jako se to dělá v pracích o umělém intelektu. Řešení uvedeného okruhu otázek jsou věnovány dílčí úkoly 2, 3, 4 a 7.

Vstup výpočetní techniky do vzdělávacího procesu vytváří pochopitelně zcela nové podmínky jak pro práci učitele, tak pro práci žáka. Studium těchto podmínek se bude zabývat dílčí úkol 5 a 6 s cílem zjistit zákony vyučování a učení, které probíhá v těchto automatizovaných systémech, a zajistit, aby tyto systémy měly co nejvíce »lidských parametrů«, tj. aby byly co nejlépe adjustovány vlastnostem a možnostem jejich uživatelů.

Přes toto tematické omezení je problematika začleněná do hlavního úkolu VIII-2-13 velmi rozsáhlá a obtížná. Je v ní proto od samého začátku pamatováno na co nejširší kooperaci, zejména v rámci spolupráce socialistických zemí v oblasti pedagogického a pedagogickopsychologického výzkumu.

Dana Tollingerová

III. MEZINÁRODNÍ PORADA EXPERTŮ O PROGNOZOVÁNÍ SYSTÉMU VZDĚLÁNÍ VE VARNĚ

Ve dnech 11.—13. 10. 1976 probíhala ve Varně v pořadí již třetí mezinárodní porada expertů zemí RVHP o prognózování.

Porada byla spojena s celostátní konferencí s mezinárodní účastí na téma »Sociálně ekonomické problémy vzdělání v období budování rozvinuté socialistické společnosti«.

Konference se zúčastnilo 23 zahraničních delegátů ze socialistických zemí. Pětičlennou delegaci z SSSR vedl prof. N. S. Suncov, sedmičlennou delegaci NDR prof. K. Korn, pětičlennou delegaci Kuby R. Forcade, MLR zastupoval dr. P. Inkei. Československá delegace byla tříčlenná ve složení dr. F. Bacík, CSc., doc. A. Kamniáč, CSc., a dr. E. Walterová, CSc. Velmi početné zastoupení měla delegace hostitelské země.

V jednání dvou sekcí odeznělo celkem 69 referátů, sdělení a diskusních příspěvků (sekce A: sociálně ekonomické problémy vzdělávání, sekce B: problémy odborného školství).

Jednání probíhalo v tvůrčí atmosféře, bylo poznamenáno intenzitou i širší záběr. Ke zdaru konference přispěla v neposlední řadě dobrá připravenost a organizace, za což patří díky hostitelům z Výzkumného ústavu pedagogického T. Samodumova ze Sofie.

V úvodním referátu na téma konference, předneseném prof. N. Velikovem, CSc., pracovníkem Ekonomického ústavu v Sofii, byly především zdůrazněny kvalitativní změny ve všeobecném vzdělání, zvláště stoupající význam polytechnické složky.

Řada dalších referátů a sdělení i diskusních vystoupení se zabývala problematikou vzdělání v sociální struktuře společnosti, chápáním jako ta sféra lidské činnosti, která je těsně spojena s reprodukčním potenciálem člověka. Současně poukázaly na dvoustrannou závislost mezi vzděláním a ostatními sférami života společnosti.

Úkoly reformy vzdělání se stávají úko-

lem celospolečenským, jehož smyslem je přeměna vzdělání v souladu s potřebami současné vědeckotechnické revoluce v mocný faktor zvýšení aktivity ve všech oblastech života socialistické společnosti, jakož i jejího všestranného rozvoje.

Nutnost podřídit vzdělání komplexním potřebám vyplývajícím z objektivních ekonomických a sociálních zákonů rozvoje je logickým důsledkem aktuálního hledání místa všeobecného vzdělání v sociální struktuře společnosti. Mimořádně velký význam se přikládá takovému přístupu k systému vzdělání, který bere v úvahu současné struktury i perspektivní potřeby současně s prvky mechanismu přizpůsobení potřebám socialistické společnosti.

V hlavním referátu byla podána charakteristika obsahu současné etapy budování rozvinuté socialistické společnosti v BLR s uvedením jejích hranic na základě analýzy materiálů X. a XI. sjezdu KSB, což umožnilo vytvořit předpoklady pro charakteristiku tendencí rozvoje společnosti vůbec a vzdělání zvlášť.

Dále byla podána charakteristika všeobecného středního vzdělání, jeho místa v systému vzdělání i ve vztahu k ostatním sférám společenského života, a byly analyzovány jeho sociálně ekonomické problémy. Jednání upozornilo na možnost dvojího přístupu k sociálně ekonomickým problémům všeobecného středního vzdělání. Jedna možnost je problémy vzdělání rozdělit na ekonomické, sociální a sociálně ekonomické. Druhá cesta (po které šli také autoři úvodního referátu) znamená chápat všechny problémy vzdělání vcelku jako sociálně ekonomické, protože všechny společenské procesy, včetně vzdělávání, mají svou stránku sociální, ekonomickou i sociálně ekonomickou současně.

Za nejdůležitější problémy byly považovány otázky vlivu společenských potřeb na cíle, funkce a strukturu středoškolského vzdělání, otázky organizace vzdělávacího procesu v souladu se vzrůstající potřebou jeho intenzifikace a bezprostřed-

ním vztahem k materiální výrobě, otázky hodnocení ekonomické a sociálně ekonomické efektivity všeobecného středního vzdělání.

Konference se podrobněji zabývala otázkami vlivu současných potřeb na cíl a funkce všeobecného vzdělání, které se významně mění v současné etapě výstavby socialistické společnosti ve srovnání s předcházejícími etapami společenského rozvoje. Důraz se klade na vysokou úroveň všeobecně vzdělávací funkce středoškolského vzdělání, na vědomosti komplexního charakteru na analytickém základě, na poznatky fundamentální povahy, na nejnovější poznatky rozvinuté vědy. Referát poukázal ilustrativně a konkrétně (na základě širokého sociologického výzkumu) na průvodní jevy a prameny sociálních rozporů mezi individuálními a společenskými zájmy a současně naznačil z prognostického hlediska okruh sociálně ekonomických problémů vzdělávání.

Dále se konference zabývala vlivem současných potřeb na obsah a funkce středoškolského vzdělání. Střední školy by měly realizovat jednotné všeobecné vzdělávání. Zdůrazňuje se především sblížení obsahu se současnými cílovými funkcemi středoškolského vzdělání, prodloužení povinné školní docházky do 18 let, soustředění odborné přípravy do posledního ročníku a orientace na praktické potřeby společnosti. Za kritérium hodnocení efektivity vzdělání se navrhuje považovat míru shody mezi společenskými potřebami, tvůrčím rozvojem osobnosti a ekonomickým efektem vzdělání.

Bylo také zdůrazněno, že v neposlední řadě je třeba řešit sociálně ekonomické otázky všeobecného vzdělání s ohledem na proces integrace socialistických zemí, jehož intenzita má stoupající tendenci. V této souvislosti byl zdůrazněn význam a vliv vědeckého i ekonomického potenciálu SSSR na rozvoj školství v BLR.

Úvodní referát nastínil základní okruhy

problematiky, řada dalších referátů a sdělení, jakož i diskuse se soustředila na metodologické i teoretické otázky naznačené v referátu. Uvedme některá z vystoupení zahraničních delegátů.

Vedoucí sovětské delegace prof. N. S. Suncov podtrhl význam středního všeobecného vzdělání a jeho působení na utváření marxistického světového názoru dospívající generace. Hovořil i o významu hledání rezerv a zvyšování efektivnosti vzdělávání. Ve druhé části svého příspěvku se zabýval otázkami plánování a řízení v oblasti školství a informoval o současném experimentu plánování práce školy v RSFSR. Prof. K. Korn z NDR zdůraznil význam diskuse mezi pedagogikou a ostatními společenskými vědami. Podtrhl význam strukturálních změn vyvolaných novým vztahem mezi sociálně ekonomickou a vzdělávací problematikou a poukázal na nutnost komplexního přístupu k plánování. V souvislosti s problémy obsahu vzdělání upozornil mj. na absenci definice socialistického dělníka-specialisty nutné pro řešení otázek vzdělání. Profesor K. Podolski z PLR se zabýval problémy řízení školy a probíhající reformou současné školy a jejího přechodu na střední polytechnickou školu v PLR. Zdůraznil nutnost vědeckého systémového přístupu ke všem problémům reformy středoškolského vzdělání. Dále byly diskutovány především otázky vztahu sociální a ekonomické funkce vzdělávání, otázky intenzifikace a zvyšování efektivnosti vzdělávacího procesu a jeho jednotlivých stránek i specifické problémy změn struktury a obsahu vzdělávání vzhledem ke společenským cílům. Vedoucí naší delegace dr. F. Bacík vystoupil s referátem o problémech obsahu všeobecného vzdělání ve světle vědeckotechnické revoluce, doc. S. Kamniáč hovořil o otázkách racionalizace řízení, dr. E. Walterová o prognózování koncepce vyučovacích předmětů.

Na programu jednání porady expertů bylo především posouzení společné vědeckovýzkumné činnosti. Účastníci z jednotlivých zemí referovali o postupu prací v oblasti prognózování a plánování od 2.

porady konané v listopadu 1975 v Liblicích.

Dále bylo zpřesněno budoucí zaměření společné vědeckovýzkumné práce. Kromě témat stanovených v Liblicích¹⁾ bylo rozhodnuto zaměřit se na obecnější téma »Řízení a plánování školství v podmínkách rozvinuté socialistické společnosti«. Každá ze zúčastněných zemí má v souladu se svými potřebami a možnostmi vymezit svůj výzkumný podíl na zmíněné tematice.

Počítá se s tím, že příští porada expertů k otázkám prognózování a plánování systému vzdělání bude podobně jako ve Varně spojena s národní konferencí na téma »Řízení a plánování školství«. V této souvislosti byla požádána delegace SSSR, aby projednala možnost uspořádání konference a 4. zasedání porady expertů v roce 1978 v Moskvě.

Porada expertů velmi kladně ocenila iniciativu BLR při přípravě a organizaci národní konference a 3. zasedání porady expertů a vyjádřila vděčnost ministerstvu školství BLR a vedení a pracovníkům Výzkumného ústavu pedagogického T. Samodumova za vytvoření podmínek k plodné tvůrčí diskusi v průběhu jednání.

Na závěr jednání bylo konstatováno, že

1. intenzivní zkoumání sociálně ekonomických problémů vzdělání spojené s výměnou názorů a zkušeností je vysoce aktuální pro všechny socialistické země;

2. porada expertů zdůraznila především nutnost orientace na základní prognostické otázky v makrostruktuře i v konkrétních systémech vzdělání;

3. modernizace školy jako základní instituce pro všestranný rozvoj socialistické osobnosti vyžaduje nový přístup v této oblasti s ohledem na zájmy žáků, změny v sociální struktuře společnosti;

4. je třeba hledat optimální řešení sociálně ekonomických otázek vzdělání jako celoživotního procesu. Komplexní řešení této problematiky je spojeno především

¹⁾ Viz Bacík, F.: *Prognózování systému vzdělávání v socialistických zemích*. Pedagogika, 26, 1976, č. 1, s. 94.

s řešením vztahů všeobecného a odborného vzdělání;

5. diskuse k nastoleným otázkám podtrhla složitost problematiky funkcí středního vzdělání. Východiskem k šetření těchto otázek jsou marxisticko-leninské principy, z nichž vyplývá, že není zásadní rozpor mezi všestranným všeobecně vzdělávacím základem a odbornou specializací;

6. velmi složitým úkolem je vypracovat základní kategoriální aparát prognostiky vzdělání a zdokonalovat její metody a techniky. Nelze přitom podceňovat ani kladné stránky těch instrumentů, které již máme k dispozici.

Závěrem lze konstatovat, že se konference a porada expertů stala stimulem pro intenzivnější práci na sociálně ekonomické

problematické vzdělávání, a to díky dobré přípravě bulharských vědců i příspěvkům a diskusi účastníků z ostatních socialistických zemí. Jednání napomohlo řešení problematiky vztahu ekonomiky ke vzdělání, stejně jako pedagogiky k ekonomice.

Lze si přát, aby při dalším řešení této problematiky bylo ještě více využito poznatků z dalších vědních oborů, mj. i ze sociologie, sociologie práce, psychologie, psychologie práce a ergonomie.

Konference byla všeobecně hodnocena jako odrazíště k dalším mnohostranným diskusím v oblasti sociálně ekonomických problémů celoživotního vzdělávání.

*Eliška Walterová
František Bacík*

SEMINÁŘ VĚDECKÝCH ASPIRANTŮ V CHOCERADECH

Ve dnech 20.—24. září 1976 se konal v Choceradech seminář pro vědecké aspiranty a pracovníky ve vědecké přípravě v oboru pedagogika a didaktika. Kromě pracovníků pořádající instituce, VÚP v Praze, zde byli přítomni i mladí vědečtí pracovníci a aspiranti z dalších pedagogických ústavů — PÚJAK ČSAV a VÚOŠ v Praze, VÚP a ÚEP SAV v Bratislavě. Semináře se zúčastnila i pětičlenná delegace aspirantů z APW v Berlíně, vedená dr. H. M. Wallbaumem.

Program semináře měl dvě části. V první byly předneseny přednášky k některým obecným otázkám marxistické pedagogiky a filozofie, v druhé probíhalo jednání v pedagogické a didaktické sekci.

Doc. dr. R. Opata, CSc., ředitel VÚP v Praze, v úvodní přednášce na téma K základním principům marxistické pedagogiky analyzoval význam principů spojení výchovy a vzdělání, kolektivní výchovy a sepětí vyučování s produktivní prací. Doc. dr. J. Mužík, CSc., z Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ, se zabýval v přednášce K filozofickým předpokladům marxistické teorie hodnot a hodnocení ideologickými východisky katego-

rie hodnot a jejími vztahy k světovému názoru, poznání a praxi. Výchova žáků k tvořivému vztahu k socialistické skutečnosti byl název poslední podnětné přednášky na semináři, kterou měl J. Semrád, CSc., náměstek ředitele PÚJAK ČSAV. Na základě myšlenek klasiků marxismu-leninismu o lidské potřebě tvůrčí práce jako aktivní seberealizace osobnosti rozvedl aktuální význam tvůrčího principu pro každého člena socialistické společnosti.

Těžiště jednání bylo v pedagogické a didaktické sekci. Vedoucí semináře a zároveň předsedkyně komise pro vědeckou přípravu ve VÚP v Praze dr. A. Effenbergerová, CSc., připravila pro účastníky semináře předem základní osnovu k vypracování tezí kandidátské disertační práce, podle kterých byly vypracovávány jednotlivé referáty. Mladí vědečtí aspiranti a pracovníci ve vědecké přípravě přednesli tak na semináři jakousi malou obhajobu své připravované nebo již ukončené kandidátské práce, přičemž hlavní pozornost byla věnována koncepci práce, formulaci a zdůvodnění hypotézy, společenskému významu, vědeckým problémům tématu a metodologii a metodice výzkumu. Účastníci

semináře se značným zájmem sledovali informativní referáty o disertačních pracích svých kolegů a v živé diskusi byla každá z nich podrobena důkladnému rozboru a někdy i kritice základních společenskoideologických, koncepčních a metodologických kritérií.

V didaktické sekci bylo předneseno 16 informativních referátů o kandidátských disertačních pracích s tematikou obecně didaktickou nebo zaměřenou na speciální didaktiky všeobecně vzdělávacích a odborných předmětů. Převážná většina prací, ať už byly v první fázi přípravy, nebo v různých stadiích rozpracování, měla těsný vztah k novému projektu školské soustavy. Tematicky byly práce zaměřeny na koncepcce předmětu z hlediska nového pojetí, mezipředmětové vztahy v rámci jedné výchovně vzdělávací oblasti, didaktické podmínky pro zavádění nových moderních metod a postupů, řízení a rozvíjení žákovských činností a dovedností apod.

V pedagogické sekci bylo 17 referujících. Problematika, kterou se jednotliví účastníci zabývali, obsahovala velký okruh otázek. Především šlo o výchovu v širším slova smyslu — výchovu k socialistickému vlastenectví a internacionalismu, výchovu uvědomělé kázně a světonázorovou výchovu, pracovní a tělesnou výchovu — dále o obecně pedagogickou problematiku a otázky sociální psychologie (motivace prospěchu, mravní normy a jednání, formování zájmu, kolektivní výchova).

Přednesené příspěvky byly odrazem různého stupně rozpracovanosti zvoleného tématu. I v této sekci volili účastníci témata svých kandidátských prací v souladu s řešením nové koncepce naší školy, tedy problémy vysoce aktuální, podložené zvýšenými nároky školní praxe na pedagogickou teorii. Řada účastníků prokázala dobré znalosti základní literatury naší i zahraniční a koncepce jejich prací, vycházející z marxistické metodologie, svědčily o pečlivé a promyšlené přípravě.

Seminář pracovníků ve vědecké přípra-

vě naznačil v obou sekcích možnosti vzájemné spolupráce mezi řešiteli úkolů. Vysoká aktivita účastníků svědčila o zájmu ujasnit si podstatné jevy problémů a zkonfrontovat vlastní metodologické postupy s podobnými problémy druhých.

Obecným znakem všech přednesených referátů byla těsná souvislost teorie s praxí i snaha přispět k dosažení optimálních výsledků výchovně vzdělávací práce naší socialistické školy. V Choceradech se velmi výrazně ukázala užitečnost společných seminářů mladých a začínajících vědeckých pracovníků, protože ne všechny práce byly bez nedostatků a často teprve při jednání v sekci se zjišťovaly některé skryté vady a nejasnosti: kupř. potřeba konkretizovat a zúžit hypotézu, precizněji formulovat vědecké problémy tématu, pracovat metodiku výzkumu atd. Cenná byla pro naše pracovníky účast aspirantů z NDR, jejichž práce se vyznačovaly důrazem na promyšlenou metodologii vycházející z principů marxisticko-leninské teorie a detailně rozpracovanou metodikou výzkumné práce.

Choceradský seminář byl u nás prvním významným krokem ve vzájemné spolupráci a výměně zkušeností vědeckých aspirantů a pracovníků ve vědecké přípravě různých vědeckých ústavů a institucí. První kontakty v mezinárodní výměně zkušeností byly navázány už vloni na moskevském semináři a letos na jaře na semináři v Brotterode v NDR. Pracovníci, kteří se zúčastnili těchto seminářů, měli možnost projít prvním křtem diskusí a rozborů vlastní disertační práce a nahlédnout i do systému přípravy a vedení vědeckého dorostu v SSSR a NDR. I když podmínky pro plánovitě řízení výchovy vědeckých aspirantů i systém jejich vedení je ve srovnání s naší zemí zatím v mnohém rozdílný, společným rysem zůstává aktivní zájem o čerpání zkušeností a jejich využití v pedagogických, společenských, ideologických a metodologických aspektech vědecké práce.

Zkušenosti ze semináře v Choceradech potvrdily oprávněnost takových pracov-

ních setkání aspirantů a mladých vědeckých pracovníků z různých výzkumných ústavů a vědeckých institucí. Systematické vedení, s kterým iniciativně začal VÚP v Praze, a vzájemná výměna zkušeností umožňují prohloubení základních společ-

čenskoledových a vědeckovýzkumných aspektů kandidátských disertačních prací a dávají tak reálné předpoklady pro zkvalitnění přípravy a výchovy našeho vědeckého dorostu.

Soňa Smoljaková

MEZINÁRODNÍ SYMPOZIUM O PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVĚ

Ve dnech 23.—25. listopadu 1976 se v Praze konalo sympozium o předškolní výchově, pořádané pedagogickou fakultou University Karlovy a Evropským informačním střediskem pro další vzdělávání učitelů při UK. Účastnili se ho zástupci nejvyšších stranických a státních orgánů, vědeckých a pedagogických institucí, představitelé mezinárodních organizací UNESCO a OMEP,¹⁾ hosté z 12 evropských zemí a několik desítek pracovníků úseku předškolní výchovy a učitelského vzdělání z našich zemí.

Hlavní zájem jednání se soustředil na přípravu pedagogických kádrů pro předškolní výchovná zařízení. K tomuto tématu byly připraveny hlavní referáty M. Kořínka z Československa a G. Mialareta z Francie, kteří nastílnili základní obecné problémy pojetí vzdělání učitelek mateřských škol. Na ně navázaly diskusní příspěvky, v nichž byly vytyčeny specifické problémy přípravy a dalšího vzdělávání pracovníků předškolních institucí v jednotlivých zemích. Nejzvrubnější obraz získali účastníci sympozia o stavu a problémech přípravy pedagogických kádrů a systému předškolní výchovy v Československu, a to jak v teoretických příspěvcích přednesených na sympoziu, tak při hospitaci v mateřské škole, na výstavě hraček a pomůcek v Komeniu a při besedě s tvůrci dětských knih v Albatrosu.

Sympozium znamenalo přínos pro předškolní výchovu a pedagogiku v mnoha směrech. Umožnilo získat obraz o problematice přípravy pedagogických kádrů ve vztahu k současnému stavu předškolní výchovy v mateřských školách v různých evropských zemích. I když vzhledem k šíři problematiky a omezenosti času nebylo možno projednat všechny problémy se stejnou důkladností a do stejné hloubky, ukázalo se jednoznačně, že příprava pedagogických kádrů patří ke klíčovým problémům dalšího rozvoje předškolních institucí i jejich výchovného systému a že by bylo vhodné pokračovat v jejich řešení na dalších mezinárodních setkáních. Jednání sympozia dále shromáždilo mnoho nových cenných informací o řešené problematice, které budou zveřejněny v připravovaném sborníku a zpřístupněny širšímu okruhu pracovníků pedagogické teorie a praxe. Přátelské ovzduší, v němž jednání probíhalo, a dobrá organizace sympozia umožnily všem účastníkům plodnou konfrontaci názorů a navázání nových pracovních kontaktů.

Věra Mišurcová

¹⁾ Organisation mondiale pour l'éducation préscolaire.

KRITICKÁ SITUACE NA ITALSKÝCH UNIVERZITÁCH

Podle zprávy vypracované v Itálii z vládního podnětu institucí Centro Studi Investimenti Sociali v roce 1976 ztroskotala v této zemi vysokoškolská politika

především v tom, že od roku 1964 zavedená možnost neomezeného přístupu absolventů středních škol na univerzitu nevedla k pozitivním důsledkům.

Přestože se počet univerzitních studentů v Itálii za dvanáct let zvýšil téměř o 150 procent, nepříznivý poměr synů dělníků a rolníků proti ostatním studentům se nezlepšil. Vyhlášená »rovnost šancí« pro vysokoškolské studium zůstala jen zdánlivá, jak to uvedená zpráva nezakrytě přiznává. Systém státních stipendií k umožnění studia se neosvědčil a vedl podle zprávy jen k mrhání peněz, protože odpovídné instituce se ukázaly příliš »puntičkářské« (čti: buržoazně třídně zaměřené), pokud jde o intelektuální kvality studentů, a nedostí striktní v kontrole jejich skutečné finanční situace, takže »dětí dělníků a nekvifikovaných pracujících«, jak to zpráva doslovně uvádí, »nemohly dosáhnout stejných možností jako například děti učitelů, techniků, obchodníků«. V mnohých případech dostávají studenti peníze příliš pozdě, nikoli tehdy, když je potřebují. Studenti »sociálně skromného původu« mají proti svým kolegům z privilegiovaných sociálních vrstev více obtíží ve studiu i v tom případě, dostanou-li své stipendium ve stanovených lhůtách. To prý podle zprávy spočívá v »kulturní chudobě jejich prostředí«.

Po stabilizaci v letech 1973—1975 se počet studentů v roce 1975 zvýšil o 6,1 %, takže na univerzitách bylo více než 700 tisíc studentů, čili o 300 tisíc více, než by se bylo mělo přijmout vzhledem ke kapacitě těchto vysokých škol. Je proto pochopitelné, že univerzity jsou neschopné zvládnout výchovu masy studentů, z nichž mnozí hledají podle slov zprávy na vysoké škole pouze »útočiště předcházející nezaměstnanost«. Současná krize univerzit však podle zprávy není způsobena jen tím: »Neschopnost mnohých studentů přizpůsobit se požadavkům i metodám pracovním podmínkám na univerzitě má pří-
mý dopad na krizi univerzit.«

Veškerá tato konstatování oficiálního dokumentu poskytují konkrétní obraz krize školství v buržoazní společnosti, která se zde například kryje hesly, jako je »volný přístup na univerzitu«, ve skutečnosti jich však využívá ve svůj prospěch a v neprospěch vykořisťovaných, a to samozřejmě nikoli jen v Itálii.

Zvlášť kritická je situace na italských lékařských fakultách. Ze šedesáti tisíc posluchačů zapsaných na univerzitě v Miláně je polovina z nich na lékařské fakultě. K dispozici je tu jen 20 poslucháren, 6 laboratoří a audiovizuální středisko. Z těchto posluchačů je devět tisíc studentů ze zahraničí, a to kvůli numeru clausu v jejich vlastních zemích. Na italských lékařských fakultách bylo v roce 1975 celkem 137 748 posluchačů. Podle zprávy lze proto předpokládat, že polovina z nich se nemůže po vystudování profesionálně uplatnit. Aby se tomu čelilo, navrhla vláda politiku »programovaného počtu studentů« po prvních dvou letech studia medicíny, která mají vytvořit »první cyklus«. Počet studentů pro druhý, a to čtyřletý cyklus, by určila ministerstva školství a zdravotnictví ve spolupráci s krají podle skutečných potřeb země. Pro nepřijaté studenty se plánují dvě alternativy: dvouletý kurs zdravotnické péče a administrativy, nebo tříletý kurs laboratorní techniky. Bude-li tento návrh schválen sněmovnou, vejde však v platnost až po delší době.

Je jasné, že různé dílčí úpravy na vysokých školách v kapitalistických zemích nemohou odstranit základní nedostatky buržoazního třídního přístupu pouhými »demokratickými« hesly, zastírajícími zcela nedemokratickou skutečnost, kterou pro italské univerzity odhaluje citovaná zpráva.

Vilém Pech